

Місто на пагорбі

Анотація

Сьогодні Роздільна – адміністративний центр громади та району. Це одне з небагатьох міст області, яке за часів Незалежності майже не зазнало демографічних втрат. Зараз воно об'єднує 50 сіл району і є важливим залізничним вузлом. Проте так було не завжди. У цій статті ми пропонуємо дослідити процес становлення міста та сіл громади з часу заснування Одеської області дотепер.

City on a Hill

Annotation

Today Rozdilna is the administrative center of the territorial community and district. It is one of the few cities of the region that almost did not experience demographic losses during the independence period. Now it unites 50 villages of the district and is an important railway hub. However, it was not always like that. In this article, we propose to investigate the process of formation of the city and villages of the community from the time of the foundation of the Odesa region until now.

Вступ

На момент створення Одеської області у 1932 році Роздільна пройшла шлях від залізничної станції, заснованої у 1863 році при будівництві залізничної колії Одеса-Балта, до районного центру колишнього Янівського району, переживши розпад Російської імперії та приход до влади більшовиків [1]. 27 лютого 1932 року Роздільнянський район увійшов до складу новоствореної Одеської області, Роздільна залишилась адміністративним центром цього району.

Голодомор

1932-1933 роки стали трагічними для нашого краю, назавжди залишившись у пам'яті роками геноциду українського селянства, здійсненого радянською владою. Тільки за задокументованими даними у селах нашої громади у ті роки загинуло 50 осіб. Імена цих жертв навіки закарбовано у Національній Книзі пам'яті жертв Голодомору [8]. В пам'ять про загиблих в наші часи у Роздільній встановлено пам'ятник жертвам Голодомору.

Довоєнні часи

Станом на 1933 рік у Роздільній мешкало 2800 осіб. У 1938 році селищу Роздільна було надано статус селища міського типу [6]. На той час на залізничній станції працювало 1300 осіб, близько 300 роздільнянців працювало на місцевих підприємствах. До середини 30-х років запрацювала лікарня на 50 ліжок, дитяча консультація та фельдшерсько-акушерський пункт. Було обладнано школу. З місць дозвілля функціонував клуб залізничників та бібліотеки, працювали літній кінотеатр та

селищний клуб. У квітні 1938 року з прикордонної зони Роздільнянського району за контрреволюційну діяльність було репресовано та виселено до Казахстану 535 осіб.

Друга світова війна

Під час Другої світової війни до лав Червоної Армії вступили 466 жителів Роздільної, з них 158 загинули до кінця війни. Бомбардування Роздільної почалося в липні 1941 року. 8 серпня 1941 року селище було захоплене німецько-румунськими військами та перебувало в окупації 32 місяці. Роздільна увійшла до складу Тираспольського жудеца губернаторства Трансністрія королівства Румунія, залишаючись центром Роздільнянського району. Роздільнянці під час окупації мужньо чинили спротив та вдавалися до саботажу. 4 квітня 1944 року Роздільна була звільнена [1].

Післявоєнні часи

У 1951 році до сіл Бецилове, Будьонівка (нині Новоукраїнка) та Єреміївка, що сьогодні входять до складу Роздільнянської громади, з сіл Лобізва та Телешниця Нижньо-Устрицького району Дрогобицької області радянською владою була примусово переселена етнографічна група українців-бойків (410 родин з 1845 осіб). У селі Єреміївка вже в наші часи у пам'ять про ці жахливі події встановлено меморіал депортованим українцям-бойкам [7].

У п'ятдесяті роки було реконструйовано залізничний вузол. Завдяки цьому швидкість пасажирських поїздів досягла 100 км, а товарних – 80 км на годину. 8 травня 1957 року Роздільну було віднесено до категорії міст районного підпорядкування [1]. У період з грудня 1962 року по січень 1965 року було містом обласного значення, згодом Роздільну знов віднесли до категорії міст районного підпорядкування.

У 1962 році було збудовано молокозавод. У 1967 році у місті знаходився господарський центр розсадницького радгоспу «Роздільнянський», було прокладено додатково 4,8 км водопроводу, відкрита автобусна станція, почалося будівництво автошляху до Єреміївки (сучасний автошлях Т1618) з метою сполучення міста з трасою міжнародного значення Е95 [1]. У 1970 році відкрито кінотеатр «Ювілейний». Влітку 1971 року розпочато будівництво заводу ковальсько-пресового устаткування «Пресмаш». Протягом 1971—1975 років у місті були побудовані: районний палац культури, середня школа, готель, районний вузол зв'язку, автостанцію, гуртожитки, інтернат для школярів і дитячі садочки, їдальню та кафе. 500 сімей отримало нові квартири, прокладено 7 км водопроводу. У вересні 1980 року залізнична станція

увійшла в перелік 100 найважливіших залізничних станцій СРСР. У 1987 році у місті було відкрито історико-краєзнавчий музей [2]. У 1988 році межі міста були розширені на 54,9 гектара [3].

Часи Незалежності України

24 серпня 1991 року Верховна Рада УРСР проголосила Незалежність України, 1 грудня 1991 року роздільнянці на референдумі підтримали ідею Незалежності. Через збройний конфлікт у самопроголошеній Придністровській Молдавській Республіці у 1992 році на станції Роздільна розташувалися намети з біженцями із зони військових дій. Згідно з результатами перепису 2001 року 66,675 % роздільнянців вважали рідною мовою українську, а 80,11% – вважали себе українцями [9].

18 листопада 2003 року у місті був відкритий новий сучасний вокзал. На відкритті був присутній міністр транспорту України Георгій Кірпи. На його честь названа одна з вулиць міста. Також реконструйовано привокзальну територію площею 75 гектарів [2]. 14 жовтня 2008 року у Роздільній відбулося відкриття пам'ятника Тарасу Шевченку, створеного на кошти, отримані з добровільних пожертв роздільнянців [10].

У 2013 році населений пункт відзначив свій ювілей – 150 років з дня заснування, була оновлена стела на в'їзді в місто. 3 квітня 2016 року у місті функціонує римо-католицький Костел Божого милосердя, а з червня 2017 року – новозбудований православний храм Святого Інокентія Одеського [11].

Революція Гідності та АТО

28 лютого 2014 року, надихнувшись Революцією Гідності, місцевими жителями в Роздільній було повалено пам'ятник Леніну. 19 лютого 2016 року у рамках декомунізації міська рада прийняла розпорядження про перейменування 26 вулиць та 9 провулків міста [12]. Головна вулиця міста отримала назву Європейська. На цій вулиці та біля міської ради були встановлені прапори міста, України та Європейського Союзу.

Роздільнянці брали участь в АТО. 20 січня 2015 року у Донецькому аеропорту загинув уродженець Роздільної «кіборг» Сергій Іщенко. Сергій посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня та нагрудним знаком «За оборону Донецького аеропорту» [13]. На його честь у місті названий провулок та встановлена пам'ятна табличка на фасаді Роздільнянського НВК №1, де він навчався. Також у місті встановлена меморіальна плита пам'яті загиблих воїнів АТО.

Формування територіальної громади

У липні 2020 року Роздільна стала адміністративним центром новоствореного Роздільнянського району, а у жовтні 2020 року – адміністративним центром Роздільнянської міської територіальної громади, об'єднавшись з десятима сільськими громадами, до складу яких входило 50 навколишніх сіл. Роздільнянська громада є найбільшою міською територіальною громадою області за кількістю населених пунктів. Її площа – 766,4 км², співставна з територією таких острівних країн, як Бахрейн та Сент-Люсія. Чисельність населення громади на момент об'єднання складала 32 856 осіб, що становило майже третину населення всього району. Частка міського населення 54%. Громада займає 11 місце за чисельністю населення серед 91 громади області.

Колишні сільські ради перетворилися на старостинські округи. Попри те, що законодавство не зобов'язувало проводити вибори старост, міська рада провела голосування серед жителів округів і призначила на посади старост тих претендентів, які отримали найбільшу підтримку серед селян [14].

У громаді добре розвинене сільське господарство. Функціонують 65 фермерських господарств, під сільськогосподарським виробництвом зайнята 41 тисяча гектарів. Серед вирощуваних культур переважають озимі та ярі пшениця з ячменем, а також ріпак.

У населених пунктах громади знаходяться 17 загальноосвітніх навчальних закладів, 12 дошкільних навчальних закладів, 17 бібліотек, 15 будинків культури, 1 лікарня, 5 амбулаторій, 7 фельдшерсько-акушерських пунктів та інших комунальних установ. У місті розміщені представництва органів державної влади.

Відомі люди

Роздільна та села громади багаті на талановитих людей та видатних постатей, серед них: Герої Радянського Союзу Сергій Болгарин та Олександр Поддавашкін; Олександр Бербеко – військовий льотчик часів Першої світової, репресований УНКВС, розстріляний у 1937 році; Володимир Буковський – письменник, нагороджений орденом «За мужність» III ступеню за врятування осіб єврейської національності під час Другої світової війни [15]; Андрій Дорошенко – спортсмен, срібний призер у кульовій стрільбі на літніх Паралімпійських іграх, нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня [4]; Лариса Зуєнко – оперна співачка, Народна артистка України [16]; Володимир Новацький – український діяч, Южненський міський голова Одеської області, нагороджений орденом «За заслуги» II ступеня; Олег

Попович – прапорщик Збройних сил України, нагороджений орденом Данила Галицького (посмертно); Антон Логов – художник-монументаліст тощо.

Сьогодення

Станом на 1 січня 2022 року у Роздільній мешкало 17441 особи [5]. Місто входить до 220 найбільших з 461 наявного міста України за чисельністю населення та займає 10 сходинку за цим показником серед 19 міст області. Роздільна є містом з високою щільністю населення. Показник щільності населення – 1817 осіб/км². За часів Незалежності України чисельність населення міста скоротилася лише на 2,23%, таким чином, Роздільна посідає четверте місце за темпами приросту населення серед міст області. Роздільнянська міська рада є членом Асоціації органів місцевого самоврядування «Стратегія ЄС для Дунайського регіону» та Асоціації міст України.

3 грудня 2020 року почалася нова сторінка міста у складі територіальної громади. 2021 рік став роком становлення громади. Попри пандемію громаді вдалося об'єднатися та відчувати себе єдиною. Протягом року проводились спільні різноманітні заходи та фестивалі, відзначалися дні сіл та міста й інші свята. Міська рада вчасно завершила процес реорганізації та передачі майна, були розроблені проекти, що мали на меті поліпшити життя мешканців громади. На жаль, ці проекти довелося поставити на паузу 24 лютого 2022 року, після початку повномасштабної війни Росії з Україною. З перших днів уся громада включилася у процеси волонтерства, формування територіальної оборони, допомоги внутрішньо переміщеним особам. Чоловіки громади, не зволікаючи, вступили до лав ЗСУ і мужньо боронять нашу країну. На жаль, є й втрати. Ми кожного дня згадуємо хвилиною мовчання Юрія Крикливого, Миколу Захарченка, Євгена Овсяннікова, Сергія Юрка та Андрія Дубовця, які віддали свої життя на фронті. Вічна пам'ять Героям!

У рамках деколонізації у громаді проведено громадські обговорення стосовно перейменування топонімів, пов'язаних з радянським минулим. Між владою та громадою знайдена спільна мова щодо нових назв, у вересні 2022 року депутати міської ради прийняли рішення про нові найменування.

У 2022 році роздільнянці відзначають 65 річницю отримання статусу міста. Ми віримо у найшвидшу Перемогу наших захисників та захисниць, чекаємо відновлення суверенітету на всіх окупованих територіях і генеруємо сили для подальшого розвитку та розбудови міста, громади, області й нашої держави.

Список використаної літератури:

1. Історія міст і сіл Української РСР: Одеська область. – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1969. – 719-729 с.
2. Упр. культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін.; Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського; від. краєзнавч. л-ри і бібліогр.; Роздільнян. район. бка; [підгот.: Т. О. Андросова; Т. В. Рашковська; комп'ют. набір С. В. Чернявська; верстка, худож. оформ. та редактив. О. М. Ласкевич; відп. за вип. О. А. Булгакова]. (2018). Роздільна. 1863-2018: до 155-річчя заснування. Бібліографічний покажчик "Міста і містечки Одещини". Одеса: Український культурний фонд. с. 4.
3. Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 2 лютого 1988 р. «Про розширення меж міста Роздільна Одеської області».
4. Указ Президента України №470/2021 «Про відзначення державними нагородами України».
5. Статистичний збірник «Чисельність наявного населення України» на 1 січня 2022 року.
6. Відомості Верховної Ради СРСР. – 1938. – № 23. – 31 грудня. – С. 3–4.
7. Дипломна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» Т.В. Сидоренко «Бойки на Одещині: культура, побут, повсякдення (за матеріалами досліджень Роздільнянського району Одеської області)».
8. Національна Книга пам'яті жертв Голодомору 1932—1933 років в Україні. Одеська область. Частина I. Редакційна колегія (співголови – М. Д. Сердюк і М. Л. Скорик), автори-упорядники Л. І. Білоусова (керівник), М. Г. Батуріна, А. Є. Бух, О. В. Мартиненко, Г. М. Паніван. – Одеса: Астропринт, 2008. – С. 858.
9. Результати Всеукраїнського перепису населення 2001 року.
10. Владимирский О. Открыт памятник Кобзарю в Раздельной / О. Владимирский // Вечерняя Одесса. – 2008. – 16 жовтня. – С. 1.
11. Освящение храма святителя Иннокентия в г. Раздельная | Балтская Епархия Украинской Православной Церкви. baltaeparhia.org.ua. 9 липня 2021.
12. Рішення Роздільнянської міської ради від 04 грудня 2019 року № 2355 – VII
13. Указ Президента України від 22 вересня 2015 року № 553/2015 «Про відзначення державними нагородами України»
14. 28 лютого – опитування щодо кандидатур на посаду старост Роздільнянської ОТГ.
Роздільна: Роздільнянська районна газета «Вперед», 22 лютого 2021, – <https://bit.ly/3UaMIXg>
15. Указ Президента України № 64/2010 «Про нагородження орденом «За мужність»
16. Державні нагороди України. Кавалери та лауреати» (том VI) – Інститут біографічних досліджень. Уклад.: Болгов С.Т., Болгов В. І., 2008. – С. 208-209.

с. Єреміївка, 11 вересня 2022 рік, День пам'яті українців - жертв примусового виселення з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшся, Любачівщини, Західної Бойківщини у 1944-1951 роках

м. Роздільна, мітинг-реквієм до Дня пам'яті жертв Голодоморів, 27 листопада 2021 року

25 вересня 2021 року, нагородження Андрія Дорошенка на святкуванні Дня міста Роздільна міським головою Валерієм Шовкалюком почесною відзнакою «За заслуги перед містом»

Мітинг до 30-річчя Незалежності України, 24 серпня 2021 року, м. Роздільна

П'ятий районний фестиваль вертепів та колядницьких колективів, м. Роздільна, 15 січня 2022 року

Мітинг до Дня пам'яті захисників України, 28 серпня 2021, м. Роздільна

Спортивні змагання на стадіоні у Роздільній, 10 вересня 2021

Загальний вид на залізничний вокзал, парк, стадіон, дитячий садок «Веселка» та школу-гімназію №1, м. Роздільна. Одесская область = Odessa region: Фотоальбом. Одесса: Издательский дом "АДЕФ-Украина". 2010. с. 292–293

Катков Іван,
головний спеціаліст відділу
комунікацій та інформаційно-технічного забезпечення
Роздільнянської міської ради

* стаття створена до 90-ї річниці заснування Одеської області